

IN MEMORIAM

Мирослава Мирковић
(1933–2020)

Са великом тугом примили смо вест да нас је након краће и тешке болести 3. маја у Београду напустила драга професорка Мирослава Мирковић, професорка емерита Филозофског факултета Универзитета у Београду. Професор, предавач, ментор, сарадник бројних образовних, културних и научних институција како у земљи тако у иностранству, неуморни писац и проучавалац античке прошлости наше земље, своје знање са великим ентузијазмом делила је не само са стручном јавношћу већ и са широм публиком заинтересованом за предримску и римску прошлост на овим просторима.

Током више од шест деценија радног века и научног прегалаштва, написала је бројна дела посвећена најразличитијим темама античке, првенствено грчке и римске прошлости, превела капитална дела важна за разумевање почетака римске власти и извела бројне генерације историчара, док су археолози током основних и последипломских студија имали прилику да своја знања надграђују на њеним веома посећеним предавањима о античкој прошлости, увек повезаној са археолошким сведочанствима, интерпретираној кроз различите призме римског управног, религијског или социјалног стратума.

Професорка Мирослава Мирковић, рођена у Косовској Митровици 1933. године, образовање је стицала на Филозофском факултету у Београду, где је, након дипломирања на одељењу за класичну филологију 1957. године, прешла на суседну катедру, на одељењу за историју. На овом одељењу је докторирала 1964. године и на њему ће касније проћи све степенике на академском путу, од асистента до редовног професора, и емерите на последипломским студијама. Захваљујући стипендијама, нарочито оној престижној *Хумболтовој*, усавршавала се у Бону седамдесетих година 20. века код једног од највећих познавалаца римске и ранохришћанске историје, професора Јоханеса Штрауба, као и на *Принстону* током осамдесетих година 20. века, код професора Френка Гилијама, стручњака за папирусе и римску војску.

Као предавач на факултету, више од две деценије је обављала дужност шефа Катедре за историју старог века и припадајућег семинара, а била је и шеф Центра за епиграфику и нумизматику, који је изнедрио низ значајних публикација, од којих су међу археолозима веома цењени, радо читани и цитирани „Натписи из Горње Мезије” (*Inscriptions de la Mésie Supérieure*), у пет томова објављених од 1976. до 1995. године. Професорка Мирковић била је коаутор првог тома посвећеног натписима Сингидунума и његове територије (1976), са проф. Слободаном Душанићем, док је натписе из Виминацијума и Маргума објавила самостално 1986. године.

Научна интересовања професорке Мирковић била су веома широка и усмерена на проучавање готово свих врста извора, који су јој помагали у тумачењу појава, личности и догађаја из античке прошлости. Проучавала је папирусе, епиграфску грађу, археолошке налазе, којима се нарочито у последњим деценијама радо бавила и које је са великим ентузијазмом презентовала у часописима, поглављима публикација или монографијама. За археологе, као и друге стручњаке римске старине, једно од основних дела у проучавању развоја римског лимеса на средњем Дунаву, у војном, цивилном и религијском смислу, незаобилазно дело представља допуњени рукопис њене докторске дисертације „*Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*”, коју је објавио Савез археолошких друштава Југославије 1968. године, у едицији *Dissertationes*. Књига је представљала резултат преданог кабинетског рада, уз прикупљање обиља података из литературе, али и детаљног обиласка дунавске обале 1963. године у пратњи локалних археолога, од Београда до Голупца и од Доњег Милановца до Текије, као и рад у припадајућим музејима, у време када су тек започети први радови на откривању утврђења и римских насеља у области Ђердапа I и када су се тек назирали први конкретнији и бројнији трагови римског присуства у тим крајевима.

Резултати које је проф. Мирковић сабрала у овој књизи послужили су бројним истраживачима римског лимеса у том периоду да се лакше снађу у тумачењу откривених остатака, а књига ни до данас није изгубила на својој актуелности и поузданости података.

Римски лимес и градови на њему, и нарочито натписи са деонице у Ђердапу, били су неке од омиљених и често обрађиваних тема у радовима проф. Мирковић. Нарочито издвајамо прилоге са конференција у Кладову 1993. (*The Iron Gates (Đerdap) and Roman Policy on the Moesian Limes AD 33–117*), Халмирису 1996. (*The Legionary Camps Singidunum and Viminacium in the Defensive System in the Fourth, Fifth and the Sixth Century: Romans and Barbarians*), Познању 1997. (*Late Roman and Early Byzantine Cities on the Lower Danube from the 4th to the 6th Century AD*) и Свиштову 1998. (*Eine Schiffslände des späten 6. Jahrhunderts bei Viminacium?*). Захваљујући сарадњи са Народним музејом у Зајечару и Музејом Крајине из Неготина, проф. Мирковић је сабрала све до сада познате натписе из Ђердапа и објавила их у монографији „Rimljani na Đerdapu. Istorija i natpisi” (Зајечар 2015), осврнувши се на историју освајања доњег Дунава од доба Августа, на распоред војних јединица, путеве и подизање утврђења у различитим фазама римске доминације, документујући историјску и археолошку слику области кроз публикавање више од 60 натписа и бројне опеке са печатима.

Једна од веома важних тема којом се проф. Мирковић бавила била је урбанизација Горње Мезије, о чему је објавила поглавља у више капиталних издања (*Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II. 6, Berlin 1977 и *Историја српског народа*, Београд 1982), кроз појединачне чланке, као и у монографији *Moesia Superior. Eine Provinz an der mittleren Donau* (Philipp von Zabern, Mainz am Rhein 2007), која представља изузетно компетентно, али на веома пријемчив начин написано дело, где су сабрани најважнији историјски и археолошки подаци о развоју провинције која се највећим делом налазила на тлу данашње Србије. У фокусу њених истраживања била је историја појединих важних римских градова, нарочито Сирмијума, коме је посветила већи број чланака и монографија. Једно од најзначајнијих дела је студија „Sirmium, its history from the 1 century AD to 582 AD”, која представља увод у историју и археологију престонице (*caput Illyrici*) објављеној 1971. године у првом тому новопокренуте међународне едиције *Sirmium*. Овај текст је преточен у књигу, преведен на српски и допуњен новим епиграфским налазима и сазнањима нових археолошких истраживања у издању „Блага Сирмијума” из Сремске Митровице 2008. године, под насловом „Sirmium. Istorija rimskog grada od I do kraja VI veka. Drugo izdanje”. Поред

тога, бавила се питањима развоја Сингидунума, Виминацијума, Наисуса, Медијане, Комина (*Municipium S...*) и других центара.

Посебан сегмент њених проучавања била је историја касне антике на тлу Србије, нарочито у вези са развојем раног хришћанства. Међу њима издвајамо радове о приватним иницијативама обнове цркава у Полимљу (*Antistes Stefanus* и грађевинска делатност Јустинијанова времена у Полимљу, *Зборник радова Византолошког института* 18, 1978), улози епископа Аква у сузбијању боносијанске јереси (*Episcopus Aquensis and Bonosiarocorum scelus*, in: *The Age of Tetrarchs*, Belgrade 1995) и развоја хришћанства на централном Балкану у касној антици (*Die Christliche Kirche und das Christentum in den zentralillyrischen Provinzen im 4. und 6. Jahrhundert*, in: *Late Roman and Early Byzantine Cities on the Lower Danube: from the 4th to the 6th century A.D.*, Poznań 1997).

Професорка Мирковић, поред учешћа на бројним конгресима и конференцијама, веома успешно је 2003. године организовала међународну конференцију посвећену римским градовима и утврђењима на Дунаву („*Römische Städte und Festungen an der Donau*”), коју је подржала фондација *Хумболт*, на којој су учествовали бројни историчари, археолози и филолози из већег броја европских земаља и публиковали 28 радова у актима, чији је уредник била проф. Мирковић. Поводом одржавања скупа објавила је и мању и веома корисну публикацију о најзначајнијим налазиштима на нашој деоници лимеса (*Römer an der mittleren Donau. Römische Strassen und Festungen von Singidunum bis Aquae*, Beograd 2003).

Интересовања професорке Мирковић су била веома широка и обухватала су бројне аспекте историје античке грчке и римске цивилизације, о којима ће више рећи њени сарадници и познаваоци тема ужестручних римских историјских проблематика. Свеобухватна, радознала, увек у корак са најновијим достигнућима науке, како у свету, тако и на домаћем терену, умела је да сагледа бројне феномене античке историје на нашим просторима и интерпретира је на веома компетентан начин. Њено посебно интересовање увек је било везано и за археологију, коју је са великом радошћу и занимањем пратила. Остварила је бројне сарадње са музејским институцијама у земљи, међу којима су, између осталих, Музеј Срема – Сремска Митровица, Народни музеј Зајечар, Народни музеј Пожаревац, Музеј Крајине – Неготин. То су само неке од установа са богатим епиграфским фондовима које је професорка Мирковић са пажњом проучавала и тумачила. Ова сарадња нарочито је била интензивиранија у периоду када је професорка била у пензији и могла да се са пуном пажњом посвети темама које су је посебно интересо-

вале. Своја сазнања радо је делила не само са стручном публиком већ и кроз јавна предавања и промоције својих издања, обогаћујући сваког слушаоца или читаоца непознатим или мање познатим сазнањима о прошлости сопственог завичаја.

Српска археологија је с одласком драге професорке Мирославе Мирковић изгубила великог стручњака и сјајног саговорника међу историчарима класичне старине, са великим слухом за античке археолошке теме. Њени радови наставиће да живе у стручним круговима трајно, док ће њена енергија, ентузијазам и упорност у раду те перманентом усавршавању бити стални узор за бројне генерације које стасавају. Вечна јој слава.

Гордана Јеремић

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

902/904

ГЛАСНИК / Српско археолошко друштво ; уредник Драгана Антоновић.
- 1984, бр. 1- . - Београд : Српско археолошко друштво, 1984- (Београд :
Colorgrafx). - 24 cm

Годишње. - Текст на срп., енгл. и рус. језику. - Наслов од бр. 10 (1995) на
срп. и енгл. језику: Гласник Српског археолошког друштва = Journal of the
Serbian Archaeological Society.

ISSN 0352-5678 = Гласник - Српско археолошко друштво
COBISS.SR-ID 6519298